

I. UVOD I METODOLOGIJA RADA

1. Predmet i formulisanje problema istraživanja

Prvi korak u izradi ovog rada bio je odabiranje naučnog područja u okviru koga treba odrediti temu i pisati magistarski rad. Odabrala sam naučno područje društvene nauke – oblast obrazovanja (menadžment u obrazovanju), a zatim sam izvršila izbor i formulisanje teme u tom okviru. Predmet i tema ovoga rada su savremene tendencije razvoja visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini s posebnim osvrtom na Republiku Srpsku. Odabiranjem teme već je načelno dorađen i utvrđen predmet rada i formulisan problem istraživanja.¹

Formulisanje problema istraživanja trajalo je nešto duži period, počev od izbora naučnog područja do konačnog izbora teme. Polazna osnova je globalni interes za naučno teorijsku oblast obrazovanja, a posebno srednjeg i visokog. U okviru tako širokog diapazona interesovanja, trebalo je utvrditi tačan, logičan i prihvatljiv naziv teme, pri čemu smo se držali već poznatih metodoloških pravila prema kojima tema mora biti vezana za jedan zaokružen domen. To znači da tema ne smije biti preuska, niti preširoka, tj. da se ne radi o jednom uskom problemu ili naprotiv o preširokom kompleksu problema. Takvim razmišljanjem i metodom rada došli smo do optimalne teme pod naslovom „Savremene tendencije razvoja visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini“.

Utvrđeni predmet istraživanja podrazumijeva obradu obrazovnog sistema visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini, počev od istorije školstva preko razvoja visokog obrazovanja 70-tih godina prošlog vijeka i prave „eksplozije“ visokog obrazovanja prije desetak godina, pa do najnovijih suštinskih promjena u visokom obrazovanju putem Bolonjskog procesa.

Visoko obrazovanje predstavlja tradicionalno krutu strukturu pa čak i dogmatsko područje koje vrlo sporo prihvata i prelazi u promjene. Ipak splet društvenih okolnosti

¹ Dr Radomir Lukić: Metodologija prava, Sabrana dela, Beograd, 1995. str. 29. dr Midhat Šamić: Kako nastaje naučno djelo, Sarajevo, 1972. str. 23.

uticalo je na to da se i visoko obrazovanje uputi u promjene i prihvati izazov brzih promjena i tranzicije u okviru globalizacije i opšteg ujednačavanja.

Naš interes i radoznalost u ovoj oblasti postiže činjenica što se na jednoj strani brzo razvija nauka i aktiviraju nova saznanja, a na drugoj strani praktična primjena tih znanja se teško provodi i nedovoljno koristi i primjenjuje. Mnogi su skloni da taj manjak invetivnosti i sposobnosti praktične primjene pripišu neadekvatnom i tromom visokom obrazovanju. Taj proces i talas promjena u visokom obrazovanju snažan je naš motiv za dalje istraživanje visokog obrazovanja.

2. Ciljevi istraživanja

Cilj svakog istraživanja pa i ovoga u oblasti visokog obrazovanja je produbljivanje suštine predmeta istraživanja i po mogućnosti rješavanja toga problema. To znači da je cilj nešto postići, doći do novog saznanja o pitanju koje je predmet istraživanja, tj. doći do saznanja pojava, svojstava, suštine problema i prakse u cjelini. I naša tema istraživanja brižljivo je odabrana i koja već implicira ciljeve istraživanja kao sastavni dio naučne zamisli kojom se odgovara zašto i zbog čega se nešto ili neka pojava istražuje. Obrada teme Savremene tendencije razvoja visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini ima za zadaću da ostvari naučni i praktični cilj. Oba cilja će se postići:

- 1) analizom razvoja visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini i Republici Srpskoj, utvrđivanjem kvaliteta i kvantiteta visokog obrazovanja;
- 2) analizom i sagledavanjem mjesta i uloge visokog obrazovanja i kvaliteta institucija – fakulteta i univerziteta;
- 3) analizom i utvrđivanjem efikasnosti studija kod nas i u okruženju i
- 4) analizom stanja i zahtjevi odnosno kvalitet Bolonjskog procesa i mogućnosti uključivanja u taj proces.

S obzirom na to da za naše istraživanje postoji više značajnih indikatora predviđamo da će naše istraživanje preći stepen deskripcije i doseći do nivoa tipologije i objašnjenja. Prema tome, opšti i operacioni (naučni i praktični) ciljevi ovog rada su saznanje u kojoj mjeri se efikasno ostvaruje razvoj i reforma visokog obrazovanja uključujući sve elemente Bolonjskog procesa.

3. Utvrđivanje hipoteze

Hipoteza je bitan dio – element i okosnica naučne zamisli i saznanja svakog istraživanja. Nakon utvrđivanja predmeta, problema i ciljeva istraživanja utvrđuje se hipoteza kao logičan i nužan slijed misaonih radnji i postupaka u projektu istraživanja. Hipoteza je u osnovi ideja za koju vjerujemo da će dovesti do rješenja problema. Znači, hipoteza je određena pretpostavka i još neprovjereni sud za koji pretpostavljamo da je istinit. Pomoću toga suda možemo tumačiti i objašnjavati niz određenih činjenica. Hipoteza se najčešće definiše kao misaona pretpostavka u obliku pojmova i stavova o mogućim činjenicama budućeg saznanja o još neotkrivenim svojstvima, odnosima, uslovima nastanka promjena ili razvoja.²

Hipoteza ima svoj značaj i svoju funkciju u svakom konkretnom pitanju istraživanja. Ona treba da usmjeri naše istraživanje pravilnosti među činjenicama. Imajući u vidu značaj hipoteze, probleme njenog definisanja i njenu funkciju došli smo do formulisanja hipoteze za naše istraživanje koja bi mogla da glasi: Svako obrazovanje od najnižeg do najvišeg ima svoju društvenu funkciju. Osnovno obrazovanje ima funkciju da naciju uvede u elementarnu pismenost, srednje obrazovanje da se mladi ljudi pripreme za rad u proizvodnji i administraciji, te da se pripreme za nastavak visokog obrazovanja. Visoko obrazovanje ima funkciju da osposobi visokokvalifikovane kadrove koji će uspješno da prate i primjenjuju savremena naučna i stručna dostignuća, ali i da sami daju svoj doprinos naučnoj i stručnoj riznici znanja, tehnike i tehnologije.

Visoko obrazovanje u Bosni i Hercegovini je organizovano po modelu fakulteta i univerziteta i veoma je razgranato. Suviše je dislocirano izvan većih centara što stvara mogućnost lošijeg kvaliteta nastave i izvođenja kompletnog programa. S druge strane u strukturi svojinske pripadnosti fakulteti i univerziteti su javni i privatni.

Visoko obrazovanje se kvantitativno povećava dok kvalitet stagnira. Da bi se zaustavio trend stagnacije razvoja visokog obrazovanja, prilazi se korjenitoj reformi uzimajući kao uzor Bolonjski proces i pravila studija organizovanja po tom procesu.

² Dr Milorad Zakić: Metodologija naučno istraživačkog rada, Banja Luka, 2000.g. str. 54.

Bosna i Hercegovina i Republika Srpska su na samom početku toga procesa. Prvi koraci su napravljeni donošenjem zakona o visokom obrazovanju.³

Bolonjski koncept će dovesti visoko obrazovanje na evropski nivo ukoliko se reforma visokog obrazovanja shvati kao državni-nacionalni projekt, obezbijede se sredstva i bolje edukuju kadrovi.

4. Metode istraživanja

Nema praktičnog ni teorijski uspješnog rada bez dobre organizacije rada, odnosno bez pažljivo odabranih postupaka, tj. bez dobro odabranih metoda. Jer, metoda je putokaz i način rada i sastoji se od niza postupaka i radnji kojima se dolazi do određenog rješenja. Bez dobro odabranih i adekvatnih metoda teško je doći do zadanog cilja u svim oblicima čovjekovog mišljenja i djelovanja. Značaj metode u nauci postavili su i znali naučnici još iz Antičkog doba, a potvrdili su njihovu valjanost, važnost i značaj brojni kasniji – moderni i savremeni naučnici i istraživači.

Naš izbor metoda usklađen je sa predmetom istraživanja – savremene tendencije razvoja visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini. Korištene su slijedeće metode: dijalektička, analiza sadržaja, deduktivna, induktivna, istorijska, komparativna i statistička metoda.

- Najstarija je dijalektička metoda i korištena je u ovom radu kao generalna, kao opšta osnova. Upravo ovom metodom polazi se od teze, zatim analize i konačno se dođe do sinteze i rezultata.

- Metoda analize sadržaja je usko povezana sa metodom sinteze. „Analiza sadržaja se razvila kao način sređivanja kvantitativnih podataka po najrazličitijim vrstama društvenog opštenja koje se u nauci obično naziva društvenom komunikacijom. Tu se javljaju kvalitativne analize pisanih i usmenih komunikacija“.⁴

- Deduktivna metoda je ona koja se često koristi u istraživanjima putem koje se zaključuje na osnovu rasčlanjivanja cjeline na više elemenata.

³ Zakon o visokom obrazovanju Republike Srpske, „Službeni glasnik RS“, broj 85/2006

⁴ Dr Novak Milošević i Saša Milojević: Osnovi metodologije bezbednosnih nauka, Beograd, 2001.g. str. 165.

- U primjeni induktivne metode polazili smo od niza konkretnih – pojedinačnih činjenica i tako dolazili do odgovarajućeg zaključka.
- Istorijska metoda je u ovom radu značajno korištena, s obzirom da su proučeni i opisani neki minuli sistemi obrazovanja.
- Komparativna metoda je neizbježna prilikom izrade ovog rada, jer bez upoređivanja obrazovnih sistema i njihovih razlika u vremenskom intervalu i sadržini ne bi došli do adekvatnih rezultata.
- Statistička metoda je korištena prilikom analize kvantitativnih podataka.

Navedene metode su kombinovano korištene, tako da je vrlo teško odrediti koja je metoda više doprinijela uspješnosti završetka ovoga rada.

5. Izvori saznanja za rad

Za izradu ovoga rada korišteni su brojni izvori saglasno samoj temi. Osnovni izvori za naše istraživanje su takozvani primarni izvori, koje smo konsultovali i nalaze se u raznim arhivama i dokumentaciji u prosvjetnim ustanovama i Arhivu Republike Srpske. Drugu grupu izvora sačinjava naučna i stručna literatura – naučne knjige, monografije, časopisi, zbornici i druge publikacije. I, na koncu treća grupa saznanja su raznovrsni normativni akti, kao što su zakoni, statuti, poslovnici, programi i druge konkretne odluke u raznim institucijama obrazovanja.